

PAMPASAN MANDATORI TERHADAP WARIS KEMATIAN AKIBAT PEMANDUAN MABUK DI MALAYSIA: ANALISIS PERUNDANGAN SEMASA DAN PRINSIP DIYAT DALAM ISLAM

MANDATORY COMPENSATION FOR DEATH CAUSED BY DRUNK DRIVING IN MALAYSIA: ANALYSIS OF CURRENT LEGAL PROVISIONS AND THE PRINCIPLE OF DIYAT IN ISLAM

Zul-kifli Hussin^{1*}
Ismail Ibrahim²
Shazalmi binti Saad³
Deris Arista Saputa⁴

¹Pensyarah Kanan, Universiti Sultan Azlan Shah (USAS), Kuala Kangsar, Perak, Malaysia,
(E-mail: zul-kifli@usas.edu.my)

²Universiti Teknikal Malaysia Melaka (UTeM), Malaysia,
(E-mail: ismailibrahim@utem.edu.my)

³Universiti Muhammadiyah Malaysia (UMAM), Malaysia,
(E-mail: p3250072@student.umam.edu.my)

⁴Universiti Sultan Azlan Shah, Kuala Kangsar, Perak, Malaysia
(E-mail: derisaristasaputra@gmail.com)

*Corresponding author: zul-kifli@usas.edu.my

Article history

Received date : 3-8-2026
Revised date : 4-8-2026
Accepted date : 8-9-2026
Published date : 21-9-2026

To cite this document:

Hussin, Z., Ibrahim, I., Saad, S., & Saputa, D. A.
(2026). Pampasan mandatori terhadap waris kematian
akibat pemanduan mabuk di Malaysia: Analisis
perundangan semasa dan prinsip diyat dalam Islam.
*Journal of Islamic, Social, Economics and
Development (JISED)*, 11 (86), 1091-1107.

Abstrak: Kematian akibat pemanduan mabuk menimbulkan persoalan penting tentang keseimbangan antara hukuman terhadap pesalah dan keadilan kepada keluarga mangsa. Undang-undang semasa di Malaysia memperuntukkan hukuman penjara, denda dan hilang kelayakan memandu di bawah Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987. Namun, tiada peruntukan pampasan mandatori kepada waris mangsa. Waris terpaksa memfailkan tuntutan sivil yang panjang, mahal dan tidak pasti. Artikel ini bertujuan membincangkan keperluan dan justifikasi pampasan mandatori berdasarkan kelompangan sistem semasa, beban tuntutan sivil, prinsip keadilan restoratif, diyat dalam Islam, serta amalan antarabangsa. Kajian menggunakan pendekatan kualitatif doktrinal melalui analisis peruntukan undang-undang, sumber fiqh jinayah, dan literatur berkaitan. Dapatan menunjukkan bahawa sistem semasa hanya berfokus kepada hukuman pesalah dan mengabaikan pemulihan kewangan waris. Prinsip diyat menyediakan asas normatif bahawa kehilangan nyawa akibat kecuaiian berat wajib disertakan dengan pampasan kewangan. Reformasi pampasan mandatori ini memerlukan pindaan Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987. Kesimpulannya, pampasan mandatori berasaskan keadilan restoratif dan diyat mampu mewujudkan keadilan yang lebih seimbang antara penghukuman dan pemulihan mangsa.

Kata kunci: *'Aqilah, Diyat, Keadilan Restoratif, Pampasan Mandatori, Pemanduan Mabuk*

Abstract: *Deaths caused by drunk driving raise critical questions about the balance between offender punishment and justice for victims' families. In Malaysia, current legislation provides criminal penalties such as imprisonment, fines and driving disqualification under Section 44 of the Road Transport Act 1987. However, there is no mandatory compensation provision for the victims' heirs. Heirs are forced to file civil claims which are lengthy, costly and uncertain. This article discusses the need and justification for mandatory compensation based on gaps in the current system, the burden of civil claims, restorative justice principles, diyat in Islam, and international practices. The study employs a qualitative doctrinal approach analysing legal provisions, fiqh jinayah and related literature. Findings show that the current system focuses solely on punishing offenders while neglecting financial recovery for heirs. The principle of diyat provides a normative basis that loss of life due to gross negligence must be accompanied by financial compensation. This mandatory compensation reform requires amending Section 44 of the Road Transport Act 1987. In conclusion, mandatory compensation based on restorative justice and diyat can create a more balanced justice between punishment and victim recovery.*

Keywords: *'Aqilah, Mandatory Compensation, Drunk Driving, Diyat, Restorative Justice*

Pengenalan

Kemalangan jalan raya akibat pemanduan mabuk merupakan salah satu punca kematian yang semakin membimbangkan di Malaysia. Statistik Polis Diraja Malaysia (PDRM) menunjukkan antara tahun 2022 hingga Jun 2025, pemandu mabuk menyumbang kurang daripada 0.5% daripada keseluruhan kemalangan maut, namun jumlah kes yang dikesan masih tinggi dengan 2,306 kes pada 2022, 1,989 kes pada 2023, 1,589 kes pada 2024, dan 508 kes pada separuh pertama 2025 (Noor Atiqah Sulaiman, 2026; The Vibes, 2026). Walaupun menunjukkan trend menurun, angka ini tetap membimbangkan kerana setiap kes mewakili kehilangan nyawa yang boleh dicegah.

Isu teras yang dibangkitkan ialah jurang antara hukuman jenayah yang dikenakan ke atas pesalah dengan pemulihan sebenar yang diterima oleh waris mangsa. Pemandu mabuk yang menyebabkan kematian boleh didakwa di bawah Seksyen 44(1) Akta Pengangkutan Jalan 1987 (Akta 333) yang memperuntukkan hukuman penjara tidak kurang daripada 10 tahun dan tidak melebihi 15 tahun, serta denda antara RM50,000 hingga RM100,000. Bagi pesalah berulang, hukuman lebih berat iaitu penjara tidak kurang daripada 15 tahun dan tidak melebihi 20 tahun, serta denda antara RM100,000 hingga RM150,000. Namun, peruntukan ini langsung tidak menyentuh soal pampasan kepada waris. Denda yang dibayar hanya untuk kerajaan, sedangkan waris masih kekal sebagai mangsa tersembunyi (hidden victims). Keadaan ini jelas menunjukkan ketidakseimbangan sistem keadilan yang hanya berorientasikan hukuman tetapi mengabaikan pemulihan.

Sehubungan itu, prinsip diyat dalam Islam menawarkan alternatif normatif bahawa kehilangan nyawa akibat kecuaiian berat wajib disertakan dengan pampasan kewangan. Artikel ini tidak membincangkan formula pengiraan atau mekanisme pembayaran diyat secara terperinci, tetapi mengambil prinsip asasnya, iaitu kewajipan pampasan mandatori untuk mewajarkan keperluan reformasi ke dalam sistem perundangan sivil Malaysia.

Justeru, artikel ini bertujuan membincangkan keperluan dan justifikasi pampasan mandatori berdasarkan kelompangan sistem semasa, beban tuntutan sivil, prinsip keadilan restoratif, diyat dalam Islam serta amalan antarabangsa.

Sorotan Literatur

Bahagian ini menyorot kajian lepas berkaitan keperluan pampasan mandatori kepada waris kematian akibat pemanduan mabuk. Perbincangan disusun kepada empat tema utama, iaitu kelemahan sistem pampasan sivil, beban tuntutan litigasi, keadilan restoratif, serta prinsip diyat dan 'aqilah dalam Islam.

Kelemahan Pampasan Sivil dalam Kes Kemalangan Jalan Raya

Kajian berkaitan pampasan kemalangan jalan raya di Malaysia menunjukkan bahawa sistem pampasan sivil masih mempunyai beberapa kekurangan, khususnya dari sudut kuantum pampasan dan keupayaannya memenuhi keperluan sebenar mangsa atau keluarga mangsa. Hakikatnya mereka adalah mangsa tersembunyi (hidden victims). Siti Khadijah dan Nuarrual Hilal Md Dahlan (2015) membincangkan isu pampasan ganti rugi dalam kes kemalangan jalan raya dengan membandingkan pendekatan perundangan sivil dan prinsip diyat serta dhaman dalam Islam. Kajian tersebut menegaskan bahawa kemalangan jalan raya memberi kesan besar terhadap kesihatan, kewangan dan kehidupan mangsa serta ahli keluarga mangsa. Walaupun tuntutan sivil boleh dibuat bagi meringankan beban tersebut, kuantum pampasan yang diberikan melalui sistem sivil masih dilihat mempunyai kekurangan dan kelemahan yang perlu diperbaiki. Kajian tersebut juga menunjukkan bahawa prinsip diyat dan dhaman boleh dijadikan asas perbandingan bagi menilai semula keadilan pampasan dalam kes kemalangan jalan raya. Dalam konteks ini, perbincangan Siti Khadijah dan Nuarrual Hilal Md Dahlan (2015) penting kerana ia menunjukkan bahawa isu pampasan tidak hanya berkaitan jumlah wang yang dibayar, tetapi turut melibatkan persoalan keadilan kepada mangsa dan keluarga mangsa.

Beban Tuntutan Sivil ke atas Mangsa dan Waris

Selain isu kuantum pampasan, literatur juga menunjukkan bahawa proses tuntutan sivil dalam kes kemalangan jalan raya sering membebankan mangsa dan waris. Etican Ramasamy (2000) membincangkan kesukaran yang dialami oleh mangsa kemalangan dalam mendapatkan pampasan melalui proses litigasi. Antara isu yang sering timbul ialah keperluan membuktikan kecuai, kos guaman, kelewatan penyelesaian dan ketidakpastian keputusan.

Dalam tuntutan kebergantungan, pengiraan pampasan lazimnya bergantung kepada dua elemen utama, iaitu multiplicand dan multiplier. Multiplicand merujuk kepada jumlah sumbangan kewangan si mati kepada waris pada masa kematian, manakala multiplier merujuk kepada tempoh kehilangan sokongan tersebut dikira. Walaupun kaedah ini bertujuan menghasilkan anggaran pampasan yang munasabah, ia tetap memerlukan pembuktian pendapatan, kadar sumbangan dan tempoh kebergantungan. Keadaan ini menjadikan tuntutan sivil lebih teknikal, memakan masa dan membebankan waris, khususnya apabila mereka sedang berdepan kehilangan pencari nafkah utama. Oleh itu, keperluan pampasan mandatori menjadi lebih wajar kerana ia dapat mengurangkan kebergantungan waris kepada proses litigasi sivil yang panjang dan tidak pasti (Etican Ramasamy, 2000).

Naemah Amin dan Charles Nicholson (2013) pula mengkritik sistem tort berasaskan pembuktian kesalahan kerana ia sering menyebabkan kelewatan dalam pemberian pampasan. Menurut mereka, mangsa kemalangan atau waris lazimnya perlu menunggu tempoh yang panjang sebelum pampasan diperoleh. Dalam keadaan tertentu, pampasan yang diterima

selepas proses litigasi yang lama tidak lagi mampu memenuhi keperluan kewangan segera mangsa atau keluarga mangsa. Kajian mereka turut menyorot kemungkinan penggunaan skim pampasan tanpa kesalahan atau model pampasan berpusat sebagai alternatif kepada sistem tort sedia ada.

Perbincangan ini menunjukkan bahawa sistem tuntutan sivil bukan sahaja berkaitan hak mendapatkan pampasan, tetapi juga berkaitan akses kepada keadilan. Apabila tuntutan memerlukan masa, kos dan pembuktian yang kompleks, waris mangsa berpotensi menanggung beban tambahan selepas kehilangan ahli keluarga.

Keadilan Restoratif dan Pemulihan Mangsa

Literatur mengenai keadilan restoratif menekankan bahawa sistem keadilan jenayah tidak sepatutnya hanya tertumpu kepada hukuman terhadap pesalah. Howard Zehr dan Ali Gohar (2003) menjelaskan bahawa keadilan restoratif memberi perhatian kepada kemudaratan yang dialami oleh mangsa, keperluan mereka, serta tanggungjawab pihak yang menyebabkan kemudaratan tersebut. Dalam kerangka ini, persoalan utama bukan hanya siapa yang bersalah dan hukuman apa yang sesuai, tetapi siapa yang terkesan, apakah keperluan mereka dan bagaimana kerosakan tersebut boleh diperbaiki.

Sahuri Lasmadi, Ratna Kumala Sari dan Hari Sutra Disemadi (2020) turut menjelaskan bahawa keadilan restoratif menekankan pemulihan berbanding penghukuman semata-mata. Pendekatan ini menuntut supaya kerugian atau kerosakan yang dialami mangsa dikenal pasti dan dipulihkan, di samping melibatkan pihak-pihak berkepentingan dalam proses penyelesaian. Dalam konteks jenayah yang menyebabkan kematian, pendekatan restoratif memberi asas bahawa waris mangsa perlu diberi perhatian dalam proses keadilan.

Iqbal (2021) pula mengaitkan konsep diyat dengan kesejahteraan keluarga mangsa. Kajian tersebut menegaskan keperluan perubahan paradigma dalam sistem jenayah supaya perhatian tidak hanya diberikan kepada pelaku, tetapi juga kepada korban dan keluarga korban. Pendekatan ini mempunyai kaitan langsung dengan perbincangan pampasan mandatori kerana pampasan kewangan boleh dilihat sebagai salah satu bentuk pemulihan terhadap waris yang kehilangan ahli keluarga.

Prinsip Diyat dan ‘Aqilah sebagai Asas Normatif Pampasan

Dalam literatur undang-undang Islam, diyat dibincangkan sebagai pampasan kewangan yang diberikan kepada mangsa atau waris mangsa akibat kehilangan nyawa atau kecederaan. Abdul Rahman Awang (2012) membincangkan diyat sebagai mekanisme yang berpotensi mengharmonikan prinsip Syariah dengan undang-undang jenayah Malaysia, khususnya apabila hukuman jenayah tidak memberi pampasan langsung kepada keluarga mangsa.

Siti Zubaidah Ismail (2024) pula membincangkan diyat sebagai alternatif dalam konteks kesalahan membunuh di Malaysia. Kajian tersebut penting kerana ia menunjukkan bahawa diyat bukan semata-mata hukuman tradisional, tetapi boleh difahami sebagai mekanisme yang mengiktiraf hak waris mangsa. Dalam konteks pemanduan mabuk yang menyebabkan kematian, prinsip ini relevan kerana perbuatan tersebut melibatkan kecuaiian berat yang membawa akibat kematian, walaupun niat membunuh tidak semestinya wujud.

Selain diyat, konsep ‘aqilah turut dibincangkan dalam literatur sebagai mekanisme tanggungjawab kolektif. Ahmad bin Muhammadd Husni, Anwar Fakhri Omar, Muhammad

Nazir Alias dan Muhammad al-Adib Samuri (2012) membincangkan kedudukan insurans sebagai pengganti 'aqilah dalam pembayaran diyat bagi kes kemalangan jalan raya. Kajian ini menunjukkan bahawa konsep 'aqilah boleh difahami secara lebih luas dalam konteks moden, khususnya melalui institusi yang mempunyai fungsi perlindungan kewangan kolektif.

Lukman Abdul Mutalib, Ahmad Syukran dan Wan Abdul Fattah (2019) pula mengemukakan konsep takaful diyat sebagai mekanisme pampasan alternatif bagi kemalangan jalan raya di Malaysia. Kajian ini penting kerana ia menghubungkan prinsip fiqh dengan struktur institusi moden seperti takaful. Melalui pendekatan ini, tanggungjawab membayar pampasan tidak semestinya dibebankan sepenuhnya kepada pesalah secara individu, tetapi boleh disusun melalui mekanisme perlindungan kolektif yang lebih praktikal.

Sorotan Ringkas Amalan Antarabangsa Berkaitan Diyat

Literatur antarabangsa turut menunjukkan bahawa diyat telah diamalkan dalam beberapa sistem perundangan sebagai bentuk pampasan kepada keluarga mangsa. Absar (2020) membincangkan konsep diyat dalam kerangka keadilan restoratif Islam. Beliau menunjukkan bahawa diyat berfungsi sebagai mekanisme pampasan yang memberi perhatian kepada keluarga mangsa, bukan hanya kepada hukuman pesalah.

Daniel Pascoe dan Michelle Miao (2017) pula membincangkan pengalaman negara yang mengintegrasikan elemen perdamaian dan pampasan dalam proses jenayah. Kajian mereka tentang Victim-Perpetrator Reconciliation Agreements menunjukkan bahawa pampasan kepada keluarga mangsa boleh diambil kira dalam proses penyelesaian jenayah. Walaupun model tersebut tidak boleh dipindahkan secara langsung ke Malaysia, ia menunjukkan bahawa sistem jenayah moden boleh menggabungkan elemen hukuman, pemulihan mangsa dan tanggungjawab pesalah.

Selain itu, perbincangan mengenai pelaksanaan diyat di beberapa negara seperti Arab Saudi, Iran dan Emiriah Arab Bersatu menunjukkan bahawa pampasan kepada waris mangsa bukanlah konsep asing dalam sistem perundangan kontemporari. Amalan ini memperlihatkan bahawa diyat boleh berfungsi sebagai mekanisme pampasan, pemulihan dan penyelesaian konflik dalam kes kematian atau kecederaan serius.

Rumusan Sorotan Literatur

Secara keseluruhannya, sorotan literatur menunjukkan bahawa isu pampasan kepada waris kematian akibat pemanduan mabuk boleh dilihat daripada beberapa sudut yang saling berkait. Kajian tentang pampasan sivil menunjukkan wujud kelemahan dari sudut kuantum, kos dan kelewatan tuntutan. Literatur keadilan restoratif pula menegaskan keperluan memberi perhatian kepada mangsa dan waris, bukan hanya kepada hukuman pesalah. Sementara itu, prinsip diyat dan 'aqilah dalam Islam menyediakan asas normatif bahawa kehilangan nyawa perlu disertai dengan pampasan kewangan kepada waris. Kajian antarabangsa pula menunjukkan bahawa pampasan kepada keluarga mangsa boleh diintegrasikan dalam proses keadilan jenayah. Oleh itu, literatur sedia ada menyediakan asas yang kukuh untuk membincangkan keperluan pampasan mandatori dalam kes kematian akibat pemanduan mabuk di Malaysia.

Metodologi Kajian

Dalam mana-mana penyelidikan, perkara yang perlu dibincangkan di bawah metodologi kajian ialah reka bentuk kajian, kaedah pengumpulan data dan kaedah analisis data (Zul-kifli Hussin & Nurain Ab Hamid, 2022). Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif doktrinal yang

berlandaskan kerangka concatenated exploration (eksplorasi berangkai) seperti yang diperkenalkan oleh Robert A. Stebbins (2001). Pendekatan ini dipilih kerana kajian tentang justifikasi pampasan mandatori bagi kematian akibat pemanduan mabuk di Malaysia masih berada di peringkat awal dan belum banyak diterokai secara sistematik.

Bagi kaedah pengumpulan data, kajian ini mengaplikasikan tiga fasa eksplorasi berangkai. Fasa pertama ialah kajian doktrinal undang-undang sivil. Dalam fasa ini, sumber primer digunakan, iaitu Akta Pengangkutan Jalan 1987 (Akta 333), Kanun Keseksaan (Akta 574), Kanun Prosedur Jenayah (Akta 593), Akta Undang-Undang Sivil 1956 (Akta 67), serta kes-kes mahkamah yang berkaitan. Sumber primer ini dianalisis bagi mengenal pasti kedudukan undang-undang semasa, kelompangan pampasan mandatori, beban tuntutan sivil ke atas waris dan kegagalan sistem memberikan keadilan pemulihan.

Fasa kedua ialah kajian fiqh jinayah. Dalam fasa ini, sumber primer turut digunakan, iaitu teks fiqh jinayah mazhab Syafi'ie yang membincangkan prinsip diyat dan konsep 'aqilah. Sumber ini dianalisis bagi membina asas falsafah dan hukum Islam terhadap keperluan pampasan mandatori kepada waris kematian akibat pemanduan mabuk, tanpa meneliti formula pengiraan diyat secara terperinci.

Fasa ketiga ialah kajian perbandingan dan dasar semasa. Dalam fasa ini, sumber sekunder digunakan, iaitu artikel jurnal, buku akademik, laporan institusi, statistik PDRM, liputan media terpilih dan kajian terdahulu yang berkaitan dengan pampasan kemalangan jalan raya, keadilan restoratif, diyat, 'aqilah dan amalan antarabangsa. Sumber sekunder ini dianalisis bagi menyokong dapatan fasa pertama dan kedua, membina konteks perbandingan, serta memperkukuh justifikasi reformasi undang-undang di Malaysia.

Seterusnya, data dianalisis menggunakan kaedah perbandingan berterusan (constant comparative method) dengan tema utama: kelompangan sistem semasa, beban tuntutan sivil, keadilan restoratif, potensi diyat dan amalan antarabangsa. Dalam kajian ini, Constant Comparative Method (CCM) (Glaser, B. G., & Strauss, A. L., 1967) memainkan peranan penting sebagai alat analisis data untuk menjana kesimpulan. Peranan utama CCM adalah membandingkan data secara berulang kali daripada pelbagai sumber, mengenal pasti pola yang konsisten, menguji kesahan setiap kategori, membuang dapatan yang lemah, dan memastikan kesimpulan yang dihasilkan berasaskan bukti yang kukuh, bukan semata-mata andaian penulis. Dengan pendekatan ini, setiap justifikasi yang dikemukakan dalam dapatan kajian adalah berasaskan perbandingan sistematik antara peruntukan undang-undang, teks fiqh, kajian empirikal, liputan media dan amalan antarabangsa.

Dapatan dan Perbincangan

Kelompangan Sistem Perundangan Jenayah Semasa

Dapatan pertama menunjukkan bahawa sistem perundangan jenayah Malaysia masih berorientasikan penghukuman pesalah dan belum menyediakan mekanisme pemulihan kewangan secara automatik kepada waris mangsa. Dalam kes pemanduan mabuk yang menyebabkan kematian, tiada peruntukan khusus yang mewajibkan mahkamah jenayah memerintahkan pampasan kepada waris mangsa. Denda di bawah Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987 dibayar kepada kerajaan, bukan kepada keluarga mangsa.

Kedadaan ini memperlihatkan jurang yang jelas antara hukuman terhadap pesalah dengan keperluan pemulihan waris. Waris mangsa masih perlu bergantung kepada tuntutan sivil berasingan sekiranya ingin mendapatkan pampasan. Hal ini menyebabkan mereka terus menanggung beban kewangan dan mental selepas kehilangan ahli keluarga, sekali gus menjadikan mereka sebagai “mangsa tersembunyi” dalam sistem keadilan.

Jadual 1: Perbandingan Antara Sistem Semasa dan Keperluan Waris

Aspek	Sistem Semasa	Keperluan Waris
Pampasan automatik selepas sabitan	Tiada	Perlu ada
Sumber pampasan	Tuntutan sivil berasingan	Perintah mahkamah jenayah
Risiko pesalah tidak mampu	Ditanggung waris	Ditanggung dana/institusi

Sumber: Analisis penulis berdasarkan Akta Pengangkutan Jalan 1987 dan Siti Khadijah Mohd Khair & Nuarrual Hilal Md Dahlan (2015).

Jadual 1 menunjukkan bahawa sistem semasa belum menyediakan laluan pampasan yang langsung dan terjamin kepada waris mangsa. Oleh itu, kelompongan ini menjadi asas utama kepada keperluan mekanisme pampasan mandatori dalam kes kematian akibat pemanduan mabuk.

Beban Kelewatan dan Kos Litigasi Sivil

Dapatan kajian menunjukkan bahawa sistem litigasi sivil sedia ada di Malaysia bagi kes kemalangan motor mengalami ketidakcekapan yang kritikal, khususnya berkaitan kelewatan dan kos operasi yang tinggi (Aniza Damis, 2007; Naemah Amin & Charles Nicholson, 2013). Mangsa lazimnya terpaksa menunggu antara empat hingga lima tahun atau lebih sebelum keputusan pampasan dicapai (Naemah Amin & Charles Nicholson, 2013). Kedadaan ini menyebabkan bantuan kewangan yang diterima sering disifatkan sebagai terlalu sedikit dan sudah terlambat (“too little too late”) (Aniza Damis, 2007).

Kelewatan ini berpunca daripada beberapa faktor pentadbiran dan prosedur, termasuk kesesakan jadual mahkamah, jumlah tuntutan insurans yang tertunggak, serta keperluan membuktikan kecuaiian yang rumit dan memakan masa (Naemah Amin & Charles Nicholson, 2013). Selain itu, sistem tort juga melibatkan kos yang tinggi kerana yuran guaman dan kos pentadbiran menyerap sebahagian besar jumlah pampasan, dengan anggaran purata mencecah 30 peratus daripada keseluruhan pembayaran (Naemah Amin & Charles Nicholson, 2013).

Beban ini menunjukkan bahawa keluarga mangsa tidak hanya berdepan kehilangan ahli keluarga, tetapi turut berdepan proses tuntutan yang panjang, mahal dan tidak pasti. Dalam konteks ini, pengalaman di China melalui Victim-Perpetrator Reconciliation Agreements (VRA) memberikan perbandingan yang relevan. Dalam model tersebut, pampasan kepada keluarga mangsa diintegrasikan secara langsung dalam proses perundangan (Daniel Pascoe & Michelle Miao, 2017). Mahkamah berperanan sebagai pemudah cara untuk mencapai penyelesaian kewangan yang pantas, dan bayaran tersebut kemudiannya diambil kira dalam penentuan hukuman.

Walaupun model VRA tidak boleh dipindahkan secara langsung ke Malaysia, falsafahnya yang mengutamakan pemulihan mangsa dan tanggungjawab kewangan pesalah secara serentak boleh

dijadikan asas perbandingan. Ia menunjukkan bahawa sistem jenayah moden boleh menggabungkan elemen hukuman, pemulihan mangsa dan tanggungjawab pesalah dalam satu kerangka keadilan yang lebih seimbang (Daniel Pascoe & Michelle Miao, 2017; Naemah Amin & Charles Nicholson, 2013). Oleh itu, pengintegrasian elemen pampasan pantas dalam prosiding jenayah dilihat sebagai langkah strategik untuk memastikan hak waris dilindungi tanpa perlu melalui proses litigasi sivil yang panjang, mahal dan membebankan.

Keadilan Restoratif sebagai Anjakan Paradigma

Dapatan seterusnya menunjukkan bahawa keadilan restoratif menawarkan anjakan paradigma daripada sistem punitif yang menumpukan hukuman semata-mata kepada sistem yang turut menekankan pemulihan mangsa (Moh Fadhil, 2023).

Dalam konteks jenayah jalan raya, keadilan restoratif boleh diterjemahkan melalui pampasan kewangan langsung kepada waris, selain hukuman jenayah. Seperti yang ditegaskan oleh Iqbal (2021), paradigma baharu dalam sistem jenayah perlu berorientasikan korban secara seimbang, bukan hanya kepada pelaku. Pandangan ini penting kerana kes kematian akibat pemanduan mabuk tidak hanya menimbulkan persoalan hukuman terhadap pesalah, tetapi juga persoalan pemulihan terhadap keluarga mangsa.

Siti Zubaidah Ismail (2024) menegaskan bahawa pendekatan pampasan mandatori meletakkan waris mangsa yang menderita sebagai pusat keutamaan dalam proses keadilan. Pendekatan ini membantu merawat kelompangan sistem perundangan sivil semasa yang lebih tertumpu kepada hukuman pesalah berbanding pemulihan waris mangsa.

Berdasarkan kerangka Howard Zehr dan Ali Gohar (2003), keadilan restoratif mengalihkan fokus daripada persoalan “undang-undang apa yang telah dilanggar”, “siapa yang melakukannya” dan “apa hukuman yang wajar” kepada persoalan “siapa yang telah tercedera”, “apakah keperluan mereka” dan “siapa yang bertanggungjawab untuk membaiki kemudaratan tersebut”. Dalam kerangka ini, keadilan restoratif dibina atas tiga tiang utama, iaitu harms and needs, obligations dan engagement. Ketiga-tiga elemen ini menuntut perhatian terhadap keperluan mangsa, tanggungjawab pesalah dan penglibatan pihak berkepentingan dalam proses keadilan.

Kerangka ini juga selari dengan tiga unsur teras keadilan restoratif, iaitu encounter, repair dan transform (Restorative Justice Exchange (RJE), 2026). Dalam konteks pemanduan mabuk yang menyebabkan kematian, unsur tersebut boleh difahami sebagai asas untuk membuka ruang pertanggungjawaban pesalah, memulihkan kerugian waris dan membina respons undang-undang yang lebih berpusatkan mangsa.

Oleh itu, respons keadilan dalam kes pemanduan mabuk tidak memadai sekadar menghukum pesalah melalui penjara atau denda. Sistem keadilan juga perlu memberi perhatian kepada pemulihan kerugian dan keperluan waris mangsa. Pampasan mandatori boleh diujahkan sebagai mekanisme restoratif kerana ia mengalihkan fokus keadilan daripada hukuman semata-mata kepada tanggungjawab membaiki kemudaratan yang ditanggung oleh waris.

Prinsip Diyat sebagai Asas Normatif

Dapatan keempat menunjukkan bahawa prinsip diyat dalam Islam menyediakan asas falsafah dan normatif yang kukuh bagi keperluan pampasan mandatori. Diyat menggariskan bahawa

kehilangan nyawa manusia akibat kecuaiian berat perlu disertakan dengan pampasan kewangan kepada waris.

Dalam kes pemanduan mabuk, analisis fiqh mengklasifikasikannya sebagai qatl syibh al-‘amd, iaitu pembunuhan yang menyerupai sengaja, yang dikenakan diyat (Siti Zubaidah Ismail, 2024). Hal ini menunjukkan bahawa pampasan kewangan berfungsi melengkapi hukuman jenayah, bukan menggantikannya.

Konsep ‘aqilah pula menunjukkan bahawa falsafah Islam melihat kebajikan waris mangsa sebagai tanggungjawab yang perlu dipelihara secara kolektif sekiranya pesalah tidak mampu membayar. Dalam masyarakat moden, fungsi ‘aqilah boleh digantikan oleh institusi seperti takaful, dana sosial, majikan atau kerajaan (Ahmad bin Muhammadd Husni et al., 2012; Lukman Abdul Mutalib, Ahmad Syukran, & Wan Abdul Fattah, 2019).

Dalam konteks pampasan mandatori akibat pemanduan mabuk, takaful diyat boleh berfungsi sebagai model ‘aqilah moden yang menghubungkan prinsip fiqh dengan keperluan perundangan semasa. Lukman Abdul Mutalib, Ahmad Syukran dan Wan Abdul Fattah (2019) menegaskan bahawa syarikat takaful berpotensi memikul tanggungjawab ‘aqilah kerana mempunyai dana, struktur pentadbiran dan prinsip perlindungan kolektif yang sesuai untuk membayar pampasan kepada mangsa kemalangan jalan raya. Oleh itu, cadangan pampasan mandatori tidak hanya berasaskan idealisme fiqh, tetapi mempunyai asas institusi yang boleh diteroka melalui mekanisme takaful di Malaysia.

Kerelevanan model ‘aqilah moden ini turut boleh dilihat melalui pengalaman institusi pampasan berpusat seperti PERKESO. Walaupun PERKESO tidak berasaskan diyat, kewujudannya menunjukkan bahawa sistem pampasan berinstitusi bukanlah sesuatu yang asing dalam kerangka perlindungan sosial di Malaysia. Naemah Amin dan Charles Nicholson (2013) menunjukkan bahawa PERKESO telah beroperasi sebagai skim pampasan perlindungan pekerja dengan struktur pentadbiran yang tersusun dan kos pentadbiran yang rendah. Oleh itu, pengalaman PERKESO boleh dijadikan asas perbandingan bahawa mekanisme pampasan kepada pihak yang terkesan boleh diurus secara lebih teratur melalui dana atau institusi khusus. Berdasarkan perbincangan tersebut, konsep ‘aqilah moden boleh diterjemahkan melalui mekanisme seperti takaful diyat, insurans, dana khas atau skim pampasan berpusat. Mekanisme ini penting bagi memastikan waris mangsa menerima pampasan tanpa bergantung sepenuhnya kepada kemampuan individu pesalah atau proses tuntutan sivil berasingan.

Perkembangan semasa turut menunjukkan bahawa prinsip diyat mula diberi perhatian dalam konteks pampasan kepada waris mangsa pemanduan mabuk. Cadangan kerajaan untuk meneroka diyat sebagai mekanisme keadilan kepada keluarga mangsa memperkukuh hujah bahawa prinsip ini boleh dibincangkan dalam kerangka perundangan moden Malaysia (Bernama, 2026a).

Amalan Antarabangsa Pampasan Berasaskan Diyat

Dapatan seterusnya menunjukkan bahawa amalan antarabangsa turut menyokong fungsi diyat sebagai mekanisme pampasan kepada keluarga mangsa. Absar (2020) merumuskan bahawa diyat berfungsi sebagai mekanisme keadilan restoratif kerana ia memberi pampasan terus kepada keluarga mangsa. Pengalaman antarabangsa menunjukkan bahawa pampasan kepada waris mangsa kematian boleh diintegrasikan dalam sistem keadilan jenayah melalui beberapa model yang berbeza, iaitu model diyat dalam kerangka qisas (Arab Saudi, Iran dan Pakistan),

model diyat yang dikodifikasikan secara formal (UAE), dan model pampasan restoratif sekular tanpa asas diyat (China).

Negara Arab Saudi misalnya, diyat berfungsi dalam kerangka qisas, diyat dan 'afw. Model ini meletakkan waris mangsa sebagai pihak penting dalam menentukan sama ada pampasan diterima, kemaafan diberikan atau qisas diteruskan. Pengalaman Arab Saudi menunjukkan bahawa pampasan kematian tidak hanya bersifat sukarela, tetapi boleh diberi kedudukan kehakiman melalui keputusan mahkamah syariah (Muhammad Shahidul Islam et al., 2015; Siti Aisyah Samudin, 2020). Dalam konteks kemalangan jalan raya, model ini relevan kerana diyat memang digunakan sebagai pampasan kematian tidak sengaja seperti kemalangan jalan raya (Siti Aisyah Samudin, 2020). Sebagai contoh, kes kemalangan Bisha menunjukkan bahawa Mahkamah Syariah boleh memerintahkan bayaran diyat kepada waris mangsa kemalangan jalan raya, apabila waris tiga mangsa menerima bayaran diyat walaupun pesalah turut meninggal dunia dalam kemalangan tersebut.

Negara Republik Islam Iran, diyat (wergild) dikodifikasikan secara rasmi di bawah Book Four dalam Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran 2013 sebagai pampasan kewangan yang berkaitan dengan talion (qisas) atau sebagai ganti rugi mutlak bagi kesalahan tanpa niat (Islamic Penal Code, 2013, Art. 17). Model Iran ini sangat signifikan kerana ia membuktikan bahawa instrumen diyat boleh diinstitusikan secara sistematik melalui undang-undang bertulis persekutuan, tanpa perlu bergantung semata-mata kepada amalan adat atau penyelesaian luar mahkamah yang tidak formal.

Kekuatan model prosedural ini bukan sahaja terletak pada hak waris mangsa untuk memilih antara penguatkuasaan qisas atau pemberian kemaafan, malah ia turut memperincikan liabiliti sivil secara jelas berdasarkan prinsip kelalaian terus (fault-based liability). Ia menetapkan prinsip undang-undang bahawa jika sesuatu kesalahan itu berlaku akibat kecuaiian atau kesalahan terus (fault), pelaku itu sendiri yang wajib membayarnya menggunakan harta peribadi bawah Artikel 463, apabila suatu jenayah berlaku akibat kecuaiian nyata, pelaku itu sendiri yang memikul tanggungjawab peribadi untuk melunaskan bayaran diya tersebut daripada aset dan harta persendirianya (Islamic Penal Code, 2013, Art. 463):

"In premeditated and quasi-premeditated offenses, the perpetrator himself is liable to pay wergild; and where the felony is an unintentional one committed by fault, the perpetrator himself shall also be liable to pay the wergild, save where otherwise is provided in law."

Ketegasan prinsip kelalaian terus ini digariskan dengan lebih spesifik menerusi Artikel 504 dalam kes kemalangan jalan raya. Peruntukan tersebut menetapkan bahawa mana-mana individu yang memandu kenderaan dan menyebabkan kecederaan atau kematian disebabkan oleh kurangnya kemahiran, kegagalan mematuhi peraturan kerajaan, atau pengabaian aspek keselamatan kenderaan, secara automatik dipertanggungjawabkan di bawah undang-undang untuk membayar segala kos kerosakan serta diya yang ditetapkan (Islamic Penal Code, 2013, Art. 504). Selain kerangka statutori ini, amalan pengampunan oleh waris mangsa dalam kes pembunuhan di Iran turut menunjukkan hubungan antara qisas, pengampunan dan pampasan dalam sistem keadilan Islam.

UAE pula, diyat dimasukkan secara jelas dalam Federal Decree-Law No. 31 of 2021 on Crimes and Penalties. Undang-undang ini mengiktiraf qisas dan diyat sebagai sebahagian daripada

penalti utama dalam sistem jenayah UAE (Federal Decree-Law No. 31 of 2021). Model UAE lebih jelas dari sudut perundangan kerana kadar diyat bagi kes manslaughter ditetapkan melalui undang-undang, iaitu AED200,000, tertakluk kepada perubahan yang boleh dibuat melalui keputusan Kabinet (Federal Decree-Law No. 31 of 2021). Artikel 30 menetapkan diyat sebanyak AED200,000 dan Artikel 67 menyenaraikan qisas dan diyat sebagai penalti utama. Apa yang menarik adalah mahkamah mempunyai kuasa khusus di bawah Artikel 393 untuk memerintahkan pembayaran diyat (Legal500, 2025). Khususnya di Dubai, diyat terus dibincangkan secara aktif sebagai satu bentuk pampasan undang-undang kepada waris mangsa dalam kes kematian, menjadikan UAE contoh yang paling hampir kepada cadangan reformasi Malaysia kerana diyat telah dikodifikasikan dalam struktur undang-undang jenayah moden.

Di Pakistan, diyat turut diamalkan secara meluas dalam sistem jenayah sebagai mekanisme penyelesaian kes kematian. Kes Raymond Allen Davis memperlihatkan bagaimana waris mangsa menerima bayaran diyat dan mengetepikan hak qisas. Kes Aziz Ahmed juga menunjukkan penggunaan diyat dalam sistem jenayah Pakistan, apabila pampasan kewangan diterima oleh keluarga mangsa sebagai sebahagian daripada penyelesaian kes.

China pula tidak mengamalkan diyat dalam kerangka Islam. Namun, pengalaman China masih relevan sebagai perbandingan sekular melalui mekanisme victim-perpetrator reconciliation agreement. Sistem Perjanjian Rekonsiliasi Mangsa-Pelaku (Victim-Perpetrator Reconciliation Agreements - VRAs) di Republik Rakyat China (PRC) menetapkan pemberian pampasan kewangan sebagai salah satu tujuan asal yang dirancang secara sengaja (intended function) oleh para reformis kehakiman (Pascoe & Miao, 2017). Sebelum mekanisma ini dilaksanakan, amalan kehakiman tradisional di China sering kali mengabaikan aspek kebajikan mangsa; apabila seseorang pesalah dijatuhkan hukuman mati dan dieksekusi, keluarga mangsa pembunuhan biasanya gagal mendapat sebarang ganti rugi sivil atau bantuan kewangan (Pascoe & Miao, 2017).

Bagi mengatasi isu ini, instrumen VRAs mula digunapakai secara meluas berasaskan arahan dasar mahkamah pada pertengahan tahun 2000-an, sebelum diperuntukkan secara formal dalam perundangan bertulis melalui Pindaan Undang-Undang Acara Jenayah PRC pada tahun 2012 (PRC Criminal Procedure Law - CPL) di bawah prosedur rekonsiliasi kes pendakwaan awam (Pascoe & Miao, 2017). Melalui peruntukan undang-undang tersebut, komponen pampasan dalam VRAs berfungsi secara khusus untuk membela kebajikan material waris dengan menyalurkan dana fizikal bagi menampung penderitaan emosi (pain and suffering) serta menggantikan kapasiti pendapatan yang hilang (lost earning capacity) akibat kematian mangsa (Pascoe & Miao, 2017).

Dalam model ini, pesalah boleh memohon maaf, membayar pampasan kepada keluarga mangsa dan mendapatkan pertimbangan mahkamah dalam penentuan hukuman. Dalam sistem jenayah China, hukuman mati boleh digantung selama dua tahun sekiranya pelaksanaan segera tidak dianggap perlu oleh mahkamah (Criminal Law of the People's Republic of China, 2015). Model ini menunjukkan bahawa pampasan kepada keluarga mangsa bukan hanya wujud dalam sistem perundangan Islam, tetapi turut digunakan dalam sistem jenayah moden bukan Islam sebagai faktor mitigasi.

Perbandingan ini menunjukkan tiga bentuk pendekatan utama. Pertama, Arab Saudi, Iran dan Pakistan mengekalkan diyat dalam kerangka qisas, diyat dan kemaafan waris. Kedua, UAE mengkodifikasikan diyat secara lebih formal melalui undang-undang jenayah moden. Ketiga,

China menggunakan pendekatan pampasan restoratif tanpa asas diyat Islam. Dari sudut reformasi Malaysia, model UAE paling sesuai dijadikan rujukan kerana ia menunjukkan bagaimana pampasan kematian boleh diberi bentuk perundangan yang jelas, kadar yang tertentu dan prosedur kehakiman yang formal.

Selain tiga pendekatan berasaskan diyat di atas, pengalaman Indonesia turut boleh menyokong cadangan ini walaupun tidak berasaskan diyat secara langsung. Mahkamah dalam Case No. 315/Pid.B/2018/PN.Skt telah mengambil kira pampasan kepada keluarga mangsa sebagai faktor meringankan hukuman, termasuk bayaran Rp1.1 bilion, bantuan pekerjaan dan biasiswa kepada keluarga mangsa (Ardian et al., 2021). Contoh ini menunjukkan bahawa prinsip mengambil kira pampasan waris dalam proses jenayah turut relevan walaupun di luar kerangka diyat Islam.

Walau bagaimanapun, kajian ini tidak bertujuan membuat perbandingan terperinci terhadap keseluruhan sistem perundangan negara-negara tersebut. Sebaliknya, perbandingan dibuat secara umum dan konseptual bagi mengenal pasti bagaimana pampasan kepada waris mangsa diberikan perhatian dalam beberapa bidang kuasa terpilih. Perbandingan ini hanya menumpukan tiga aspek asas, iaitu kewujudan kerangka undang-undang berkaitan pampasan, kedudukan waris sebagai penerima pampasan, dan hubungan pampasan tersebut dengan proses kehakiman jenayah. Pendekatan ini memadai untuk menunjukkan bahawa idea pampasan mandatori kepada waris bukan sesuatu yang asing dalam amalan perundangan kontemporari. Secara keseluruhannya, amalan diyat di peringkat antarabangsa membuktikan bahawa diyat boleh berfungsi sebagai pampasan kewangan dan mekanisme keadilan restoratif, dengan tumpuan kepada pemulihan mangsa, kesejahteraan waris dan penyelesaian konflik secara lebih berperikemanusiaan. Dari sudut kerangka perundangan, pengalaman Pakistan, Arab Saudi, Iran dan UAE menunjukkan bahawa diyat boleh berfungsi sebagai mekanisme pampasan kepada waris mangsa. Dari sudut mekanisme pampasan, negara-negara tersebut memberi kedudukan yang lebih jelas kepada waris sebagai penerima pampasan. Dari sudut prosedur kehakiman pula, pampasan tidak semestinya bergantung kepada tuntutan sivil berasingan, tetapi boleh dihubungkan dengan proses penghakiman jenayah. Sebaliknya, Malaysia masih memisahkan hukuman jenayah dan pampasan waris melalui dua laluan yang berbeza — hukuman terhadap pesalah dilaksanakan melalui Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987, manakala pampasan kepada waris perlu dituntut melalui prosiding sivil yang berasingan.

Bagi Malaysia, cadangan pampasan mandatori tidak perlu menyalin model luar secara langsung. Sebaliknya, Malaysia boleh membangunkan model tersendiri dengan memasukkan elemen pampasan mandatori dalam Akta Pengangkutan Jalan 1987 atau Kanun Prosedur Jenayah, yang mengekalkan hukuman jenayah terhadap pesalah tetapi pada masa yang sama mewajibkan pampasan kepada waris mangsa. Keperluan ini selari dengan kelemahan sistem pampasan sedia ada yang masih menghadkan tuntutan waris berdasarkan syarat pendapatan, status tanggungan, perlindungan insurans, polisi aktif dan kes langgar lari (Siti Aisyah Samudin, 2020). Oleh itu, integrasi elemen diyat ke dalam kerangka Akta Pengangkutan Jalan 1987 boleh memperkukuh perlindungan waris mangsa dan memberikan laluan pampasan yang lebih cepat, jelas dan terjamin, tanpa menjejaskan fungsi penghukuman dalam sistem jenayah Malaysia.

Implikasi Dasar: Keperluan Pindaan Undang-Undang

Berdasarkan dapatan di atas, reformasi perundangan diperlukan bagi mewujudkan pampasan mandatori kepada waris kematian akibat pemanduan mabuk di Malaysia. Perkembangan dasar

semasa menunjukkan bahawa cadangan pampasan mandatori kepada waris mangsa bukan lagi bersifat teoritis semata-mata. Cadangan penerokaan diyat sebagai mekanisme keadilan kepada keluarga mangsa, serta hasrat untuk meminda Akta Pengangkutan Jalan 1987 bagi mewajibkan pesalah membayar pampasan, memperlihatkan keperluan reformasi yang semakin mendesak (Bernama, 2026a, 2026b).

Oleh itu, Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987 wajar dipinda dengan memasukkan peruntukan khusus yang membolehkan mahkamah jenayah memerintahkan pampasan kepada waris mangsa selepas sabitan, tanpa memaksa mereka memulakan tuntutan sivil berasingan. Pindaan ini penting bagi memastikan hukuman terhadap pesalah berjalan seiring dengan pemulihan kewangan waris mangsa.

Bagi tujuan tersebut, satu peruntukan baharu, misalnya Seksyen 44A, boleh diperkenalkan untuk menetapkan kewajipan pembayaran pampasan mandatori dalam kes kematian akibat pemanduan di bawah pengaruh alkohol atau dadah. Peruntukan ini boleh menetapkan tiga perkara utama, iaitu pihak yang berhak menerima pampasan, asas penentuan jumlah pampasan dan sumber pembayaran sama ada melalui pesalah, insurans, takaful atau dana khas. Dengan cara ini, prinsip diyat dapat diterjemahkan dalam bentuk perundangan moden tanpa menggantikan hukuman jenayah sedia ada.

Selain pindaan kepada Akta Pengangkutan Jalan 1987, pindaan kepada Kanun Prosedur Jenayah juga boleh dipertimbangkan bagi membolehkan mahkamah membuat perintah pampasan sebagai sebahagian daripada hukuman jenayah. Langkah ini penting supaya waris mangsa tidak lagi perlu memfailkan tuntutan sivil berasingan bagi mendapatkan pampasan selepas sabitan jenayah.

Justeru, pindaan undang-undang yang dicadangkan bukan bertujuan mengurangkan hukuman terhadap pesalah, tetapi melengkapi sistem keadilan dengan elemen pemulihan mangsa. Reformasi ini akan menjadikan sistem perundangan lebih seimbang kerana ia tidak hanya menghukum pelaku, tetapi turut mengiktiraf hak waris mangsa untuk menerima pampasan yang cepat, jelas dan terjamin. Hal ini selari dengan objektif artikel yang menegaskan keperluan pampasan mandatori berasaskan prinsip diyat dan keadilan restoratif dalam kes kematian akibat pemanduan mabuk di Malaysia.

Kesimpulan

Kajian ini mendapati bahawa keperluan pampasan mandatori kepada waris kematian akibat pemanduan mabuk di Malaysia mempunyai asas yang kukuh dari sudut perundangan, keadilan restoratif dan prinsip diyat dalam Islam. Sistem semasa di bawah Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987 hanya menumpukan hukuman terhadap pesalah melalui penjara, denda dan hilang kelayakan memandu, tetapi tidak menyediakan pampasan automatik kepada waris mangsa. Akibatnya, keluarga mangsa masih perlu bergantung kepada tuntutan sivil yang panjang, mahal dan tidak pasti.

Perbincangan menunjukkan bahawa pampasan mandatori lebih selari dengan falsafah keadilan restoratif kerana ia meletakkan waris mangsa sebagai pihak yang perlu dipulihkan, bukan sekadar menjadikan pesalah sebagai subjek hukuman. Prinsip diyat pula memberi asas normatif bahawa kehilangan nyawa akibat kecuaiian berat wajar disertai pampasan kewangan kepada waris. Dalam konteks moden, konsep 'aqilah boleh diterjemahkan melalui mekanisme institusi seperti takaful, dana khas atau skim pampasan berpusat.

Fungsi PERKESO turut menunjukkan bahawa model pampasan berpusat bukan sesuatu yang asing dalam sistem Malaysia. Pengalaman PERKESO membuktikan bahawa institusi pampasan boleh berperanan menyalurkan bantuan secara lebih cepat, tersusun dan mampan kepada pihak yang terkesan. Oleh itu, model seumpama ini boleh dijadikan asas praktikal bagi membangunkan mekanisme pampasan mandatori kepada waris mangsa pemanduan mabuk. Kesimpulannya, objektif utama kajian ini tercapai dengan membuktikan bahawa pampasan mandatori bukan sekadar cadangan moral, tetapi satu keperluan reformasi undang-undang yang relevan dan boleh dilaksanakan. Reformasi ini boleh dibuat melalui pindaan Seksyen 44 Akta Pengangkutan Jalan 1987 atau peruntukan baharu yang membolehkan mahkamah jenayah memerintahkan pampasan kepada waris selepas sabitan. Selain itu, kajian masa depan boleh memperluaskan pemahaman dengan mengkaji secara mendalam pengalaman dan pandangan pihak berkepentingan melalui temu bual berstruktur dengan organisasi berkaitan serta keluarga mangsa. Pendekatan ini akan membolehkan analisis yang lebih holistik terhadap isu yang dikaji dan membantu mengenal pasti keperluan serta cabaran yang dihadapi oleh semua pihak terlibat. Dengan itu, keadilan tidak hanya berhenti pada hukuman terhadap pesalah, tetapi turut memastikan pemulihan kewangan dan pengiktirafan hak waris mangsa.

Penghargaan

Penulis merakamkan penghargaan kepada institusi masing-masing atas sokongan akademik dalam penyediaan manuskrip ini.

Rujukan

- ADDIN ZOTERO_BIBL {"uncited":[],"omitted":[],"custom":[]} CSL_BIBLIOGRAPHY
- Abdul Rahman Bin Awang. (2012). Diyah (Blood Money) as Substitution to Capital Punishment: An Attempt Towards Harmonisation Between Shari'ah and Malaysian Penal Code. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6(11). Retrieved from https://www.ajbasweb.com/old/ajbas_Special%20issue_2012.html
- Absar, A. A. (2020). Restorative Justice in Islam with Special Reference to the Concept of Diyya. *Journal of Victimology and Victim Justice*, 3(1), 38–56. <https://doi.org/10.1177/2516606920927277>
- Ahmad bin Muhammadd Husni, Anwar Fakhri Omar, Muhammad Nazir Alias, & Muhammad al-Adib Samuri. (2012). Kedudukan Insurans Sebagai Pengganti Aqilah Bagi Pembayaran Diyat Dalam Kes Kemalangan Jalan Raya Menurut Undang-undang Islam. *International Journal of West Asian Studies*, 4(1), 1–12. <https://doi.org/10.3923/ibm.2013.8.13>
- Aniza Damis. (2007). Attorney-General Wants to Introduce a No-Fault Liability Scheme for Motor Vehicle Accidents. Retrieved May 26, 2026, from The Malaysian Bar website: <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/legal-and-general-news/general-news/attorney-general-wants-to-introduce-a-no-fault-liability-scheme-for-motor-vehicle-accidents>
- Ayesha Aldaheri Advocates & Legal Consultants. (2026, May 14). Understanding blood money (diya) under UAE law. Retrieved May 26, 2026, from Ayshams Law Official Website: <https://ayshamslaw.com/understanding-blood-money-diya-under-uae-law/>
- Bernama. (2026a, Mac). *Syariah-based "diyat" proposed as justice mechanism for drink-driving victim's family*. Retrieved from <https://www.nst.com.my/news/nation/2026/03/1406908/syariah-based-diyat-proposed-justice-mechanism-drink-driving-victims>
- Bernama. (2026b, March 30). *MOT cadang pinda Akta 333 wajibkan pesalah di bawah pengaruh alkohol bayar ganti rugi | Awani*. Retrieved from <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/mot-cadang-pinda-akta-333-wajibkan-pesalah-di-bawah-pengaruh-alkohol-bayar-ganti-rugi>
- Daniel Pascoe & Michelle Miao. (2017). Victim-Perpetrator Reconciliation Agreements: What Can Muslim-Majority Jurisdictions and the PRC Learn from Each Other? *International & Comparative Law Quarterly*, 66(4), 963–989. <https://doi.org/10.1017/S0020589317000409>
- Elhais, H. (2025, July 14). *Diya or blood money: Crimes and Punishment under UAE Law*. Legal Developments; Awatif Mohammad Shوقي Advocates & Legal Consultancy. <https://www.legal500.com/developments/thought-leadership/diya-or-blood-money-crimes-and-punishment-under-uae-law/>
- Etican Ramasamy. (2000). Difficulties Suffered by Accident Victims. *INSAF The Journal of the Malaysian Bar*, (XXVIX No 3), 35–51. Retrieved from <https://insaf.malaysianbar.org.my/ojs/index.php/jmr/issue/archive>
- Fajar Rudi Manurung, Marcus Priyo Gunanto, Mohammad Ekaputra, Marlina, & Wessy Trisna. (2024). Differences in Restorative Justice in Indonesia, New Zealand and Saudi Arabia Viewed from Comparative Criminal Law. *Ultimate Journal of Legal Studies*, 2(1), 126–136. <https://doi.org/10.32734/uljls.v2i1.16665>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing.
- Howard Zehr & Ali Gohar. (2003). *The Little Book of Restorative Justice*. USA: Good Books, Intercourse, Pennsylvania. Retrieved from <https://icclr.org/publications/the-little-book-of-restorative-justice/>

- Iqbal, M. (2021). Konsep Diyat Sebagai Solusi Kesejahteraan Keluarga Korban Pembunuhan Daya Paksa (overmacht) Perspektif Maqashid Syariah. *IBLAM LAW REVIEW*, 1(3), 101–120. <https://doi.org/10.52249/ilr.v1i3.28>
- Legal500. (2025). Diya or Blood Money: Crimes and Punishment Under UAE Law. Retrieved July 4, 2026, from <https://www.legal500.com/developments/thought-leadership/diya-or-blood-money-crimes-and-punishment-under-uae-law/>
- Moh Fadhil. (2023). Restorative Justice Paradigm: Policy Problems and Practices in the Criminal Justice System in Pontianak City. *Al-Daulah : Jurnal Hukum Pidana Dan Ketatanegaraan*, 12(2), 246–263. <https://doi.org/10.24252/ad.vi.33774>
- Naemah Amin & Charles Nicholson. (2013). Adopting a No-fault Compensation Scheme for Motor Vehicle Accidents in Malaysia: A Myth or Reality? *Journal of Law, Policy and Globalization*, 13, 1–13. Retrieved from <http://www.iiste.org/>
- Noor Atiqah Sulaiman. (2026, March 30). Families of Drink-Driving Victims Deserve Commensurate Compensation. Retrieved May 24, 2026, from NST Online website: <https://www.nst.com.my/news/nation/2026/03/1406900/families-drink-driving-victims-deserve-commensurate-compensation-says>
- Pascoe, D., & Miao, M. (2017). Victim–perpetrator reconciliation agreements: What can Muslim-majority jurisdictions and the PRC learn from each other?. *The International and Comparative Law Quarterly*, 66(4), 963–989. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26800628>
- Sahuri Lasmadi, Ratna Kumala Sari, & Hari Sutra Disemadi. (2020). Restorative Justice Approach as an Alternative Companion of the Criminal Justice System in Indonesia. *International Conference on Law, Economics and Health (ICLEH 2020)*, 20. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200513.044>
- Siti Khadijah Mohd Khair & Nuarrual Hilal Md Dahlan. (2015). Pampasan Gantirugi Dalam Kes-Kes Kemalangan Jalan Raya Di Malaysia Dalam Perundangan Sivill Dan Islam: Suatu Kajian Kes. *USM International Conference on Social Sciences (USM ICOSS)*. Presented at the International Conference on Social Sciences (USM_ICOSS). Retrieved from <https://core.ac.uk/reader/42983888>
- Siti Zubaidah Ismail. (2024). Proposing diyat as an alternative to death penalty for the crime of murder in malaysia. *Jurnal Syariah*, 32(3), 487–518. <https://doi.org/10.22452/syariah.vol32no3.6>
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory Research in the Social Sciences*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412984249>
- Takaful Diat: Alternative Compensation Mechanism for Road Accidents in Malaysia. (2019). *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(2S11), 558–566. <https://doi.org/10.35940/ijrte.B1087.0982S1119>
- The Vibes. (2026, April 9). Drunk, drugged driving remains major road safety threat as fatalities rise. Retrieved May 24, 2026, from The Vibes website: <https://www.thevibes.com/articles/news/121677/drunk-drugged-driving-remains-major-road-safety-threat-as-fatalities-rise>
- Umar Mukhtar Mohd Noor. (2019). Bayan Linnas Siri Ke-185: Cadangan Pelaksanaan Diat Dalam Sistem Keadilan Di Malaysia. Retrieved May 26, 2026, from Bayan Linnas website: <https://muftiwp.gov.my/ms/artikel/bayan-linnas/3534-bayan-linnas-siri-ke-185-cadangan-pelaksanaan-diat-dalam-sistem-keadilan-di-malaysia>
- Zul-kifli Hussin & Nurain Ab Hamid. (2022). Gerakan Ateis Dalam Kerangka Tafsiran Perkara 11 (4) Perlembagaan Persekutuan. *Al-Takamul al-Ma'rifi*, 5(1), 1–13. Retrieved from <https://jurnal.usas.edu.my/altakamul/index.php/altakmulfiles/article/view/83>

Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran 2013, Book One, Art. 17 & Book Four, Art. 463, Art. 504 (Translated by Mohsen Mir Mohammad Sadeghi, 2016).
The Islamic Consultative Assembly of the Islamic Republic of Iran. (2013). *Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran* (M. M. Sadeghi, Trans.; Enacted in April 2013). Legal Deputy to the Judiciary of the Islamic Republic of Iran (Published 2016). Book One, Art. 17 & Book Fou